

Fleisz Judit

Egy nagy álom megvalósulása

**A nagyvárad-velencei római katolikus kultúrház jelentősége
a közösségépítésben**

Az I. (Szent) László által 1082 körül alapított Nagyvárad az évszázadok során több településből alakult ki, ezek közül az egyik Váradvelence volt, amely a váradi vár körül szerveződött és az 1291–1294-es tizedjegyzékben már megemlítik. Az egyház megerősödésére a XIV. században került sor Velencén, amikor is Báthori András püspök 1338. augusztus 1-jén több telket vásárol azzal a szándékkal, hogy egyházat és klostrot építsen „in

vico Venetiis”, azaz Velence részen. Hányatott történelme volt: 1722-ben különválik a várostól, majd 1850-ben felső utasításra a az Újváros, Olaszi, Velence és Váralja egyesítésével létrejövő Nagyvárad részévé válik. A 19. század végén és a 20. század elején a polgári fejlődés Váradvelence városrészt is érintette, a lakosság száma növekedett, fejlődött az ipar, a kereskedelem és a kultúra, megjelentek az egyházi és világi társadalmi szerveződések. Élénk

A kultúrház Fráter zenekara

egyházi, kulturális és társadalmi élet folyt. Akárcsak az egész várost és térséget, Váradvelencét is mélyen érintette a már 1919-ben végbement hatalomváltás, amely teljesen megváltoztatta az itteni magyar közösség életét.

A román állam keretébe kerülve a váradvelencei magyar közösség számára nagyon fontossá vált az együvé tartozás, a közösségi szellem, egymás kölcsönös támogatásának igénye, amely kifejeződött az önszerveződés különböző formáiban. Az 1920-as évek sajátos viszonyai között a történelmi magyar egyházaknak kiemelkedő szerepük volt a magyar közösség erősítésében, formálásában, így a váradvelencei katolikus egyházközség élharcosává vált a közösségi ügyeknek.

Közvetlen előzmények

1921-ben fogalmazódott meg és 1922-ben már döntést hoztak egy váradvelencei közművelődési otthon építéséről, mely állandó hajlékot biztosíthat a velencei magyar fiatalok számára, hogy megfelelő lelki vezetés mellett szórakozhassanak és képezhesék magukat. E nemes cél elérésében a katolikus egyházközség támogatást kapott a református egyházközségtől is. Számos tevékenységet rendeztek, melyek a nemes cél anyagi alapjainak összegyűjtését szorgalmazták: zenés-táncos összejövetelek, jótékonyági estek, színművészeti előadások. E tevékenységek lelke Wallner László kántortanító volt, aki több előadásnak a színpadi adaptációit írta és rendezte. Plakátokat, színes meghívókat készítettek, kiemelkedő rendezvényeket szerveztek.

Az első ilyen rendezvényt 1922 májusában tartották, ez a váradvelencei

katolikus fiúiskola zártkörű jótékony célú kabaréja és táncmulatsága volt. Műsoron a *Páni orvossága* elnevezésű bohózat, a *Hogy kell udvarolni?* és *Az ökör* című jelenetek voltak; rendező F. Novák Ferenc, szereplők: Molnár László, Rimonú Sarolta Ibolya, Flusza Bözsike, Szavalló István, Románszky Ede. 1925. augusztus 10-én jótékonyági estet szerveztek az építési alap javára, melyet nagysikerű nyári táncmulatság követett. Nagy eseményt rendeztek 1926. augusztus 8-án „Jöjjetek a harang hívó szavára, / Adjátok felesleg pénzetek a szent cél javára!” mottójú felhívással. Főtisztelendő Halász Gyula tiszteletbeli kanonok mint a szervezőbizottság díszelnöke és Bazili Mihály, a Villamosmű igazgatója mint alelnök, illetve a bizottság többi tagja, Sztankovits Gyula, Wallner László, Románszky Ede, gyűjtési akciót indítottak el. Az e célból rendezett összejövetelen bemutatták a *Hadnagy úr apósa* vígjátékot, az *Anyáink szíve* melodramát, *Péter, a rövidlátó vendég* című vígjátékot Középpessy László és Wallner László rendezésében.

1934. február 11-én a Nyisztorvendéglőben nagysikerű regrutaestélyt szerveztek, melynek keretében előadták a *Makacs ember* című vígjátékot egy felvonásban, illetve a *Hetedik parancsolat*, valamint a *Vörös kakas* színpadi műveket Bornemissza István, Szuper Zoltán és Kovács Károly, Éhik Ica, Üveges Bözsike szereplésével; *A meztelen embert* Bornemissza István, Szuper Zoltán és Kovács Károly, Éhik Ica, Üveges Bözsike szereplésével; a *Hacsek és Sajót* Roszkopf Károly, Cservák Sándor, Kiss István szereplőkkel. 1934. május 27-én Gárdonyi Géza *Az öreg tekintetes* című vígjátékát

mutatták be három felvonásban, hat képben. A szereplők: Gazdovits László, Szele Béla, Rusz Kató, Aranyi József stb. voltak. „Telt ház előtt fényes siker” – jegyezte meg a helyi lap.

1934. július 14. Aratóbált rendeztek. Rendezőbizottság: Tempalszky Viktor, Szokol Ferenc, az előadást Farkas Imre rendezte, és nagy sikert aratott az *Iglói diákok – Régi diáktörténet 4 felvonásban* című színművel, a szereplők többek közt: Holubák Károly, Mayer László, Maksay Sándor, Rusz József voltak. 1934. szeptember 1-jén megrendezték a hagyományos szüreti bált. A műkedvelők bemutatták *Az álom* parasztkomédiát, *A szobacica* polgári jelenetet, a *Mezei bokréta* népies jelenetet. Mindegyik színdarab forgatókönyvét Wallner László készítette. Az 1934. szeptember 4-i újságcikk így

emlékezett meg róla: „Az egyes darabokban minden szereplő a legszebb teljesítményt nyújtotta és a közönség sűrű tapsokkal honorálta a kedves alakításait”.

1935. március 17-én a Katolikus Kör belvárosi nagytermében az egyházközség kulturális alapjának javára színre vitték nagy sikerrel Paul Authelme *Az abbé* című drámáját három felvonásban, öt képben. Rendező: Wallner László. Egy megrázó jelenet, melyben bemutatják, hogy mint járul a bűn a falu papjára, aki nem védheti magát, mert szavát a gyónási titok köti, a bűnös szabadon jár, a pap Istenben bízva belenyugszik a halálos ítéletbe. 1935 júliusában táncmulatságot szerveznek, majd különböző jeleneteket adnak elő Aranyi József, Roszkopf Károly, Kovács Károly, Hory Mancsi, Szilágyi Sándor, Kakucsi Lajos, Maksay Sándor, Mayer László szereplésével. A műsorlapon megjelent előadások: *Falu és város*, dialóg; *A vén cigány*, énekes jelenet; *Ki fizet ma?*, jelenet. A kultúrház leltárkönyvéből kitűnik, hogy a műkedvelő csoport tulajdona egyre gyarapodott mindazokkal a díszletekkel, díszes színpadi ruhákkal, melyeket maguk készítettek. A kutatások kimutatták, hogy 1922 és 1935 között összesen 31 színelőadást tartottak.

A húszas évek vége felé az infláció és a gazdasági világválság gátja lett a szép álom, a kultúrház megvalósításának. Ilyen körülmények között 1935-ben Halász Gyula váradvelencei plébános, címzetes apátkanonok, valamint Kiss Károly református lelkipásztor felhívással fordultak egyházközségeik tagjaihoz, hogy lehetőségeik szerint támogassák a kultúrház felépítését. A plébános úr felajánlotta a plébánia

Plakát 1935-ből

A Dalárda

területének egy részét az építéshez. Velence fiatalsága lelkesen kivette a részét a munkából, önkéntes munkával az anyagi alapok megszerzésére pedig újabb műkedvelő előadásokat szerveztek. Tevékenységük gyümölcseként, valamint a római katolikus püspökség adományainak jóvoltából 1935 májusában elhelyezték a kultúrház alapkövét.

A kultúrház átadása

A kultúrház építését 1936. október 18-ára fejezték be, Megyeri Ferenc építész tervezte és az ő irányítása alatt folyt az építkezés. Megtarthatták a megnyitót, melyet összekötöttek a plébánia 200 éves fennállásának megünneplésével, mely alkalomból népi missziót tartottak. A templomból kivonuló hívek a plébánosuk, Halász Gyula és Fiedler István püspök vezetésével körmenettel

átvonultak a kultúrházba. A Katolikus Házban a váradvelencei Dalárda alkalmi énekkel köszöntötte az egybegyűlteket, majd a főpásztor megáldotta az épületet. Dr. Gyöngyössi István, a Katolikus Akció társadalmi osztályának elnöke ünnepi beszédet tartott, ezután alkalomhoz illő költeményeket adtak elő a műkedvelők. Az összejövetel a pápai himnusz eléneklésével ért véget. Az ünnepség délután hat órakor folytatódott a Dalárda énekével, majd Halász Gyula apátplébános előadását hallgatták meg a 200 éves plébániáról, ezután megtekintették *A kereszt diadala* jelenetet a katakombák világából – színjátékot egy felvonásban. Az ünnepséget a Dalárda előadása zárta, majd a pápai himnusz eléneklése után a műkedvelő fiatalok négy előadást tartottak: a *Színházalapítást*, a *Falu és város* nevezetű dialógust, *A vén cigány* énekes jelenetet és a *Ki fizet ma?* című

jelenetet. A szép ünnepséget tánccmúltság fejezte be. A korabeli sajtó szerint a váravelencei kultúrház a város egyik legszebb művelődési háza lett. A ház sosem volt csendes. Irodalmi estéket, táncestélyeket, jótékonyági akciókat, különböző tanfolyamokat tartottak, tovább működött a Dalárda és az amatőr színjátszó csoport, és saját zenekarral is rendelkezett. A dokumentumokból az is kitűnik, hogy Wallner László kezdetben 38 velencei fiataalt gyűjtött össze, akik főleg iparosok (cipész, lakatos, szerelő, vésnök, kalapos, szabó, könyvkötő), kereskedők, tisztviselők és tanítók voltak. 1936 és 1940 között összesen hét színelőadást tartottak: 1936. december 27-én a *Dúsgazdag*, 1937. január 3-án a *Füsti fecske*, 1937. április 4-én Emmet Levery *Az úr katonái* című dráma három felvonásban, 11 képben került műsorra Aranyi László, Mayer László, Szele Gyula és Béla, Rusz József, Pleiner József, Kovács Károly, Kakucsai Lajos, Kis Jenő, Dobos József, Horváth Irén szereplésével.

Még nagyobb szabású vállalkozásra került sor, amikor 1938. július 9-én a kultúrházban, majd pedig szeptember

A kultúrház felszentelése Bjelik István püspök által

22-én a váradi színházban előadták a Huszka Jenő és Marton Ferenc által írt *Gül baba* operettet három felvonásban. A nagyváradi *Magyar Lapok*ban hirdetik meg 1937. októberben: „műkedvelő előadás, egy kultúrház jótékonyági alapja javára”. Ennek megfelelően mutatták be 1938. február 26-án a *Vadvirág*, 1938. május 22-én és 1938. december 26-án a *Zárda* című előadásokat, míg 1939. július 16-án fogadták az építőiparosok műkedvelő gárdáját, amelyik előadták a *Mágnás Miska* című operettet.

Meg kell említeni, hogy a kultúrházban működő Szent Erzsébet Nőszövetség is nagyon sok tevékenységet szervezett: gyűjtéseket a szegények javára, teadélutánokat, megemlékezéseket, karácsonyi vásárokat. Az egyik ilyen nagyméretű akciónk az 1938 decemberében megtartott vásár, melyen a város jeles művészei is részt vettek alkotásaikkal, mint például Kmetz Manyi iparművész, Kuchta Endréné házicipő- és papucs-készítő, Schlezinger Ferdinánd cukrász, Deutsch K. I. üvegművész, Húvé László műbútorasztalos, Zsigmond Béla festőművész, de a látogatók megcsodálhatták a nőszövetség tagjainak munkáit is: gobelineket, csipkéket, zsúr abroszokat stb.

A *Magyar Lapok* így emlékezett meg az eseményről az 1938. december 18-i számában:

„Az egész város meleg és lelkes érdeklődése mellett nyílt meg csütörtök délután a velencei katolikus társadalom által rendezett Karácsonyi Vásár. A Katolikus Ház nagyterme valóban elragadó látványt nyújt. Pazar színek pompáznak és a művészet, a kifinomult ízlés hangulata tölt be minden termet.

A rendezőség nagyszerű munkája valószínű tündérgertet varázsolt a falak közé, melyben pazar gazdagságban sorakozik a kiállított értékes tárgyak özöne. A nagyszámú közönség alig tud betelni a látnivalókkal. A vásárt csütörtök délután 7 órakor Halász Gyula c. kanonok, apátplébános nyitotta meg. Közvetlen hangú, szép beszédben méltatta a vásár nemes célját, majd üdvözölte az eladókat, a vevőket és a látogatókat. Ezután köszönetét fejezte ki a vásár rendezőinek. Halász Gyula apátkanonok megnyitó beszéde után a Boda-zeneiskola növendékei karácsonyi motívumú zeneszámokat adtak elő frenetikus siker mellett. Az apró gyermekek mindegyike külön-külön dicséretet érdemel. A Katolikus Ház lépcsőfeljárata előtt hatalmas magyar motívumú kapu ringó-lengő virágai mosolyognak a karácsonyi vásár látogatóira. (...)”

1940. szeptember 6-án Nagyvárad visszatért Magyarországhoz, így az 1940–1944-es időszak új korszakot jelentett a kultúrház életében, amikor számos rendezvényt szerveztek, tevékenyen részt vállaltak a város magyar kulturális életében. Ebben az időszakban a katolikus kultúrházban számos előadást tartottak, így öt színdarabot mutattak be, és számos jótékonyági estet szerveztek. Ezek közül megemlíthjük a következőket:

1941. április 6. – *A Jézusfaragó ember*: havasi játék öt képben, rendezte: Wallner László.

1941. november 28. – *Virradat*: népszínmű Ugrin József rendezésében.

1942. február 1. – *Egy bolond százat csinál*, a szereplők: Rosskopf Károly, Kovács Károly, Nagy Magda, Miklósi Jolán, Dobos István, Májér László, Tóth

Gábor, Holubák Kató, Kővágó Lajos, Seres András, Bauda Pál voltak.

A '40-es évek elején a Katolikus Házban működő Szent Erzsébet Nőszövetség is számos tevékenységet szervezett itt, melyek közül két jelentős eseményt említenék meg, melyet a *Magyar Lapok* is gazdagon ismertetett. Az egyik ilyen az 1940. október 12-én megrendezett jótékonyági est volt, amelyet a váradi Szigligeti Színházban megtartott *Magyar est* keretében mutattak be a menekültek javára. A tartalmas estet Halász Gyula c. kanonok ünnepi beszéde nyitotta meg; eseményei közül kiemelnénk a Fráter zenekar előadását, a műkedvelők által előadott jeleneteket: *Szent Korona* című élőkép, *Megemlékezés a múlttól* című prológos. Tíz pár magyar ruhában a palotást adta elő, továbbá hazafias költeményeket szavaltak. Az ünnepségen a kultúrház ifjúsági zenekara is bemutatkozott. Az ünnepi est Szent István élőképpel és a *Himnusz* eléneklésével ért véget. Az estély teljes jövedelmét „a sokat szenvedett menekültek véreinek segélyezésére fordítja a rendezőség” – írja a *Magyar Lapok* tudósítója. Egy másik esemény a Nőszövetség hagyományos karácsonyi vására, melyet 1940. december 14-től tartottak. Mint a város közönségéhez intézett felhívásból értesülünk, nemes célra szánták a háborús időkben: „Női kezek egyévi munkája kerül ismét kiállításra, hogy nyomorban élő iskolás gyermekek téli felruházását előmozdítsák.”

Az 1942-es Szent László-év alkalmából megtartott rendezvényekről, melyen részt vettek a velenceiek is, a helyi újság, a *Magyar Lapok* így ír: „Városunk műkedvelői nemes versengés jegyében sorozatos színházi előa-

dásokkal ünneplik a Szent László-évet, az előadások június hó 6-tól július hó 11-ig bezárólag tartanak... minden együttes egy estét betöltő több felvonásos színművel szerepel.”

1943. november 9-én mutatták be az *Iglói diákok* színművet Farkas Imre rendezésében, majd december 26-án az *Erzsébet* című daljátékot 3 felvonásban, 5 képben, írta: Szilágyi László, zenéjét szerezte: Huszka Jenő, rendezte: Wallner László. A bevétel egy részét a hadi árvák megsegítésére ajánlották fel. A *Magyar Lapok* 1944. június 8-i számában a következőket írja: „A váradi velencei Katolikus Kör és Dalárda június 11-én csütörtökön este fél kilenc órai kezdettel, műkedvelő előadást rendez a Szigligeti Színházban. Nagyvárad egyik legrégebb műkedvelő gárdája, amely közel 20 esztendő múlta tekinthet vissza, s a román megszállás idejében nagy nehézségekkel küzdve bátran teljesítette közművelődési feladatát, ezúttal Martos Ferenc és Huszka Jenő *Gül Baba* című háromfelvonásos operettjét adja elő.” Az előadás nagy sikernek örvendett, olyannyira, hogy ezt követően meghívták a velenceieket a budapesti erzsébetvárosi színházba, ahol szintén sikeresen adták elő a Huszka-operettet.

1945 márciusától Nagyvárad újra Románia része lett, az átmeneti időszakban 1949-ig a váradi velencei műkedvelők különböző elnevezések alatt működtek: úgymint a Magyar Népi Szövetség Csokonai műkedvelő csoportja vagy a Szociáldemokrata Párt váradi velencei Barátság kultúrcsoportja. Szinte hihetetlen módon 1948-ban nem államosították az épületet, mivel a közeli Szeszgyár, később a Bernáth Andor gépgyár használta mint sajátját.

Ilyen körülmények között megpróbálták folytatni a hagyományokat, s egy ideig a hatalom még engedte, hogy Wallner László tovább folytassa áldozatos tevékenységét. Ebben az időszakban számos előadást újból színpadra állítottak, de új darabokat is betanultak, ezekből a jelentősebbek:

1946: *Csavargó lány, Marica grófné*, operett.

1947: *Vadvirág*, operett, 3 felvonás. Rendező: Roszkopf Károly. *János vitéz*, rendező: Brumina András. Buday Déneske: *Csárdás*, operett három felvonásban, kilenc képben. Szereplők: Nagy Iza, Üveges Rózsi, Bauda Ica Ikes, Kádas Ferenc, Onos Gyula, Kovács Károly. Rendező: Roszkopf Károly, karnagy: Bornemissza András. *Viki cigányverés*, vígjáték, három felvonás, hat kép, rendező: Kiss Jenő, karnagy: Brumina András.

1948. május 2.: Gárdonyi Géza *A bor* című három felvonásos színművét adták elő, és részt vettek a Magyar Népi Szövetség műkedvelői gárdáinak versenyén, ahol a *Csárdás* című operettet játszották nagy sikerrel.

Kiemelkedő produkció volt Kiss Jenő műkedvelő színjátszó 25 éves jubileuma alkalmával. Az ünnepi előadást, a *Zsindelyezik a kaszárnya tetejét* című három felvonásos operettet Wallner László rendezte. Ebben az időszakban több sikeres előadás is volt, mint például: *Nótás kapitány*, operett, 3 felvonásban, rendező: Roszkopf Károly; Kovács Kálmán: *Száz piros rózsa*, operett három felvonásban, rendező: Szelle Béla, karnagy: Bornemissza András; vagy az 1949. június 25-én bemutatott *A csikós népszínmű* három felvonásban, rendező: Nosz Andor, karnagy: Bornemissza András.

A megtorlás évei

Az '50-es években szomorú eseménynek voltak szemtanúi a kultúrház falai. Az 1956-os magyarországi eseményeket követően a megtorlás évei következtek. Itt zajlott le a Sass Kálmán-csoport elleni kirakatper. Sass Kálmán érmihályfalvi lelkész és társai rendszerellenes fegyveres összeesküvés vádjával kerültek a kommunista bíróság elé. Illetőségi hely szerint főképp három Bihar megyei községből emelték ki őket: Érmihályfalváról, Érolasziból és Biharvajdáról. A perben 31 személyt ítélt el a kolozsvári Katonai Bíróság a kultúrházban lefolytatott nagyvárad-i kihelyezett tárgyalásán. 1958. október 4-én Sass Kálmánt, Hollós István tanárt és Balaskó Vilmos lelkészt halálra ítélték, míg a többiek súlyos börtönöveket kaptak. Sass Kálmánt és Hollós Istvánt 1958. december 2-án Szamosújváron kivégezték, Balaskó Vilmos ítéletét a Nagy Nemzetgyűlés Elnöki Tanácsának kegyelmi rendelete alapján életfogytiglanra változtatták. A nagyvárad-velencei katolikus kultúrház az ismert és megfelelően feldolgozott történetű Sass Kálmán-peren kívül valószínűleg más koncepciók pereknek is a helyszíne volt. Az írásokban erről nem találtunk biztos fogódzókat, de nincs kizárva, hogy előzőleg itt folyhatott le a Kolozsvári Katonai Bíróság 1957. március 28-i nagyvárad-i kihelyezett tárgyalása is, amely során az ún. szilágyosomlyói csoport öt tagját súlyos börtönökkel sújtották. A magyar forradalommal rokonszenvező és kapcsolatfelvétellel szervezkedő csoportot 1956. december elején tartóztatták le. Elsőrendű vádlottja és a bírósági ira-

tok szerinti névadója Mike András volt, akit 15 év fegyházra ítélték.

Hatvanas, hetvenes és nyolcvanas évek

Az 1960-as és 1970-es években munkásklubként működött a kultúrház Papp Tibor vezetésével. Szerveztek színjátszókört, amelynek keretében a kor szellemét tükröző darabokat adták elő. A '70-es években itt mutatták be Szophoklész *Elektráját* Schneider Antal és S. Németh Katalin főszereplésével, mely előadás az országos megmérettetésen is díjazott lett. Működött itt balett- és néptáncscsoport, az óvoda növendékeinek, valamint a környező iskolák diákjainak előadásai is itt zajlottak. Az 1980-as években átvette a kultúrházat az Azbociment gyár, mely az Eternit sportegyesületet működtette itt, ebben az időben szüntették meg a színpadot, ugrógyűrűt csináltak a helyén, megrongálták a parkettet, az alagsorban öltözőket rendeztek be. Megjegyzendő, hogy a városi könyvtár egy részleget működtetett az irodahe-lyiségben. Ilyen körülmények között az épület elvesztette kultúrház jellegét.

Új fordulat

Az 1989-es decemberi események új fordulatot hoztak Nagyvárad és a váradvelencei magyarság, illetve a kultúrház életében. 1990 januárjában a református templomban megalakult az RMDSZ velencei körzeti szervezete, melynek egykori elnöke, Szűcs Miklós nyomdaipari mester, illetve Újvárosi László bíró, valamint Nemes József plébános fáradságos munkája nyomán a kultúrházat kiürítették. Időközben az

A kultúrház kívülről 2020-ban

egyház visszakarta az épületet, közös megegyezés értelmében a könyvtár is kivonult, a kultúrház helyreállítása megkezdődött. Ehhez járult hozzá az a lelkes csapat, melynek munkája nyoma 2020-ig volt látható (Wallner András, Orbán Miklós és Teréz, Rimai Mária és László, Cservák Sándor és Irén, Cservák Miklós, Csarnó László, Bücsi Ilona, Juhász Ilona, Fleisz János és Judit és még sokan mások). Számos tevékenységet újraindítottak, így az óévbúcsúztatókat, valamint a farsangi és szüreti bált is. Megpróbálták kórust alapítani, befogadták a színjátszó Kortárs Színpad '71-et, az Ady Endre Sajtókollégiumot, megjelentették a helyi újságot, a *Váradvelencei Híradót*, és számos előadót is meghívtak. Jó néhány olyan tevékenységet szerveztek, melyekből a közösség gyarapodott és erőt meríthetett a továbblépéshez, ezek ismertetése külön írás témája le-

hetne. A kultúrházban tevékenykedett az újrászervezett katolikus nőszövetség, mely a Lisieux-i Kis Szent Teréz nevet vette fel, szervezésében itt tartották 2015 szeptemberében az Erdélyi Katolikus Nőszövetségek Egysége őszi összejövetelét és lelki napjait, mely találkozón 32 nőszövetség képviselői vettek részt. Koncerteket szerveztek minden év decemberében Thurzó Sándor muzikológus emlékére, melyeket a Varadinum vonósnégyes tartott Tokaji Ágnes vezetésével. Nótáestekre is sor került ismert előadók részvételével, mint például Tarnai Kiss László. Könyvtárat működtettek adományokból, melynek rendezését Bücsi Ilona vállalta fel. A Festum Varadinum ünnepeken idején számos rendezvénynek, kiállításnak adott helyet a kultúrház. Sok tehetséges fiatal mutatkozott be a *Ki mit tud?* vetélkedőkön a ház színpadán.

1996-ban megtartották a kultúrház alapításának 60. évfordulóját, emléktáblát avattak az alapítók tiszteletére, valamint emlékkönyvet szerkesztettek, s elhatározták, hogy tíz évenként ünnepélyes megemlékezéseket tartanak színvonalas kulturális műsorral, kiállításokkal. Ennek jegyében rendezték meg a 70-ik, illetve a 80-ik évfordulót. Utóbbit összekötötték a katolikus templom 150. évfordulójával, és az 1936-os eseményekre emlékezve népmissziót hirdettek, meghívták misézni a Váradvelencéről származó tisztelendőket: Pálos Istvánt, Osváth Józsefet, Bodor Zoltánt. A rendezvényen köszöntőt mondott néhai Curaliuc Demeter plébános, majd az egyházközség fiataljai és a kórus Tóth Beáta kántor vezetésével az alkalomhoz méltó előadással emlékeztek meg az alapítókról.

2020-ban a Nagyváradai Római Katolikus Püspökség és a Bihar Megyei Tanács megegyezése alapján egy határon átívelő RO-HU projekt keretében újították fel és bővítették a kultúrházat, amely megmaradt a váradvelencei katolikus egyházközség tulajdonában, de a projekt értelmében öt évig a Gheorghe Șincai Bihar Megyei Könyvtár adminisztrálja. A plébánia kialakította itt a Szent József-termet, amelyben különböző egyházi tevékenységeket folytat.

Összegzésként: a zordra forduló időkben a visszaszorult magyar intézmények helyettesítésére 1936 októberében felépült a Kultúrház, és ettől kezdve a városrész közösségi életének egyik fő helyszínévé vált, ahová valláskülönbőség nélkül mindenki betérhetett és részt vállalhatott a kulturális és társadalmi életben. A kezdeti nehézségeket áthidal-

A kultúrház egykori nagyterme

va a város egyik legtevékenyebb magyar kulturális és közösségépítő tevékenysége bontakozott itt ki, s bár a nehéz körülmények miatt többször is megszakadt, de 1990-ben a váravelencei magyar közösség ismét mutatott elég

erőt ahhoz, hogy helyreállítsa, belakja és működtesse kultúrházát. Az intézmény a helyi magyar közösség helytállásának szép példája, emiatt létrehozóinak, helyreállítóinak és működtetőinek emlékét kötelességünk megőrizni.

Felhasznált források és irodalom

Bihari Napló, 1996. október 26., 2006. október 20.

Fleisz János: *Nagyvárad várostörténete*. Kismonográfia. Nagyvárad, 2011.

Fleisz Judit: *A nagyvárad-velencei plébániatemplom*. Emlékkötet a templom felszentelésének 150. évfordulója alkalmából. Nagyvárad, 2012.

Historia domus. Váravelencei Plébánia.

Lakos Lajos: *Nagyvárad múltja és jelenéből*. Nagyvárad, 1904.

Magyar Lapok, 1935-1942.

Reggeli Újság, 2006. október 20.

Tóth Emerencia–Oláh Márta: *A nagyvárad-velencei katolikus kultúrház múltja és jelene*.

Irányító tanár Fleisz Judit. In *Honismeret*, 2015/2., 46–50. o.

Váravelencei Híradó, 1995, I. évfolyam. 11. szám.

Wallner András: *60 éves a kultúrház*. Emlékkönyv. (Kézirat).

Wallner László: *Nagyvárad-Velence, 1922-től 1948-ig, színlapok, meghívók, korabeli újságcikkek gyűjteménye*. (Magángyűjtemény).